

Programozás alapjai II.
(9. ea) C++
többszörös öröklés, cast, perzisztencia

Szeberényi Imre, Somogyi Péter
BME IIT

<szebi@iit.bme.hu>

MŰEGYETEM 1782

Öröklés ism.

- Egy osztályból olyan újabb osztályokat származtatunk, amelyek rendelkeznek az eredeti osztályban már definiált tulajdonságokkal, viselkedéssel.
- Analitikus - Korlátozó
- Egyszeres - Többszörös

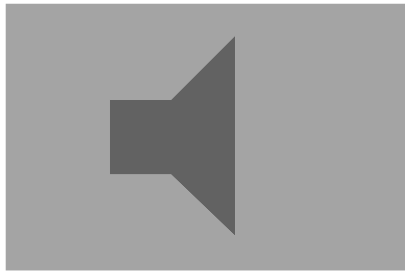
Többszörös öröklés

- Ha két osztály merőben különbözik, de mindkettőben valamit meg kell valósítani a másik számára.
- Az új osztálynak többféle arcot kell mutatnia (mutatókonverzió).
- Sokszor kiváltható barát függvényekkel, de nem a legjobb megoldás.
- Objektum és a környezet (pl. grafikus) kapcsolata.

Többszörös öröklés/2

- Két vagy több bázisosztályból származtatunk.
- Több OO nyelv nem támogatja, mert bonyolult implementálni.
- Ezekben a nyelvekben interfésszel váltják ki a többszörös öröklést.
- Leggyakrabban grafikus interfész és a modell kapcsolatánál használjuk.

Példa: Nyomógomb és callback fv.

A grafikus rendszer kezeli a felhasználói eseményeket.

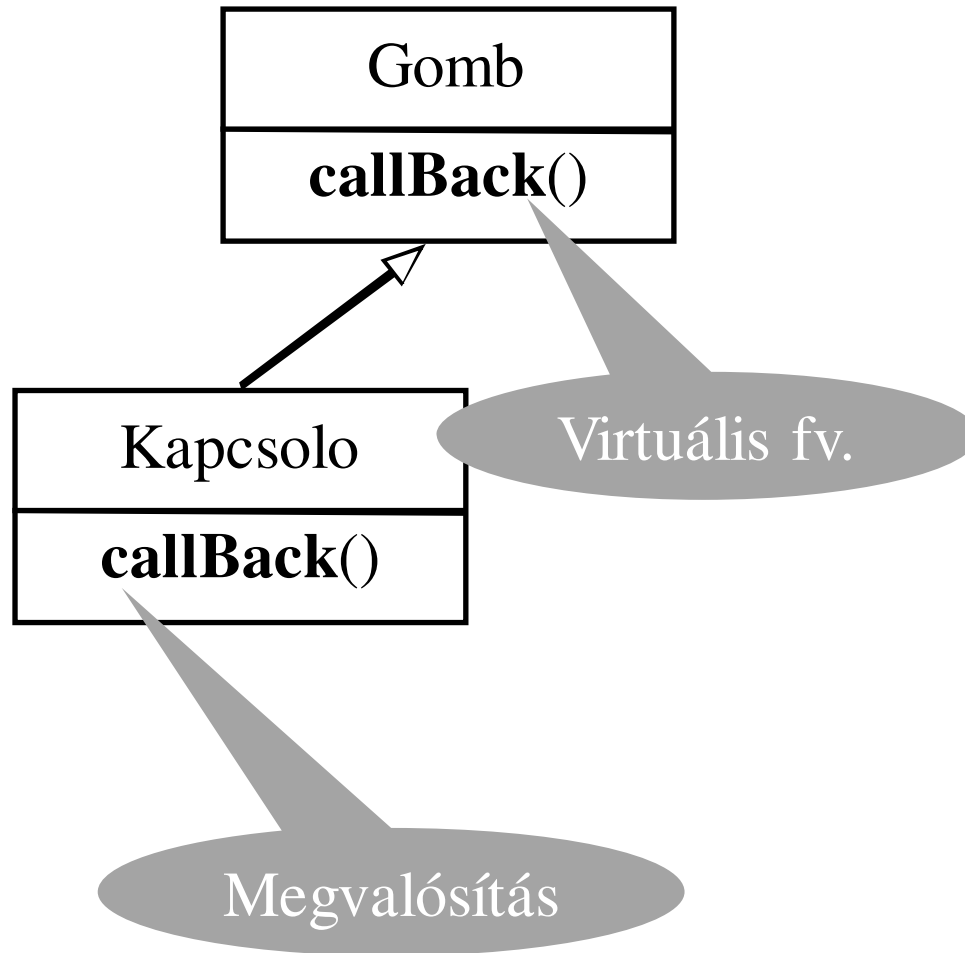
Ha megnyomják (áthaladnak fölötte, elengedik, stb.), meghívja az alkalmazás megfelelő függvényét (callback), amit korábban az alkalmazás közölt a gombbal.

Példa: Kapcsoló

Gombnyomásra ki-be lehessen kapcsolni

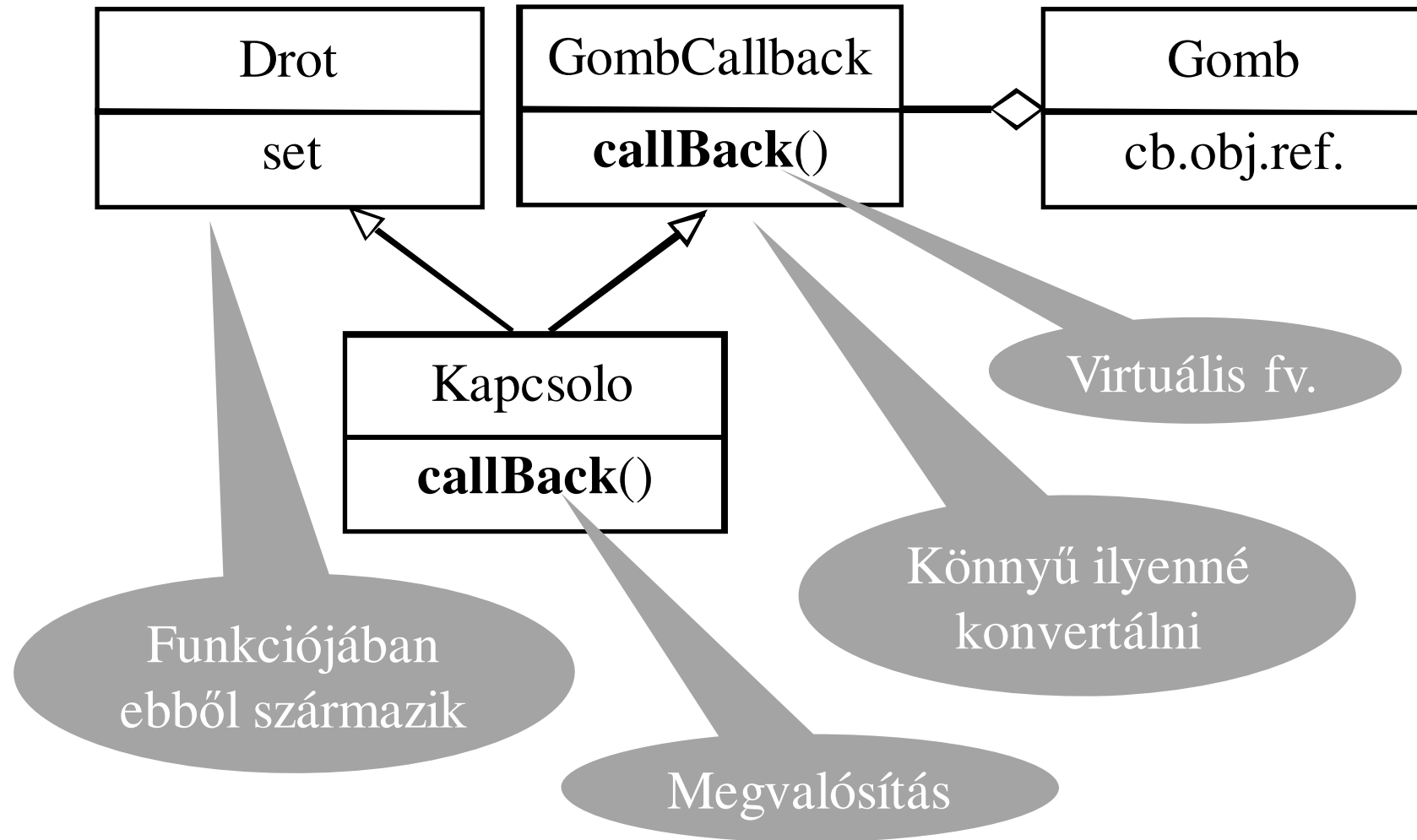
- A (grafikus) felhasználói felületen megvalósított **gomb** megkap minden felhasználói inputot. Amikor azt kapja, hogy "megnyomták", akkor szól a **kapcsolónak**.
 - Hogyan szól neki, ha nem ismeri?
 - Próbálkozzunk származtatással!

Kapcsoló a grafikus felületből?

- A grafikának semmi köze a funkcionalitáshoz!
- Eddig úgy tudtuk, hogy a Kapcsoló a Drot-ból származik!
- A grafikus felülettől függ a működés?

Kapcsoló többszörös örökléssel

Kapcsoló megvalósítása

```
class GombCallback {           // callback funkcióhoz  
public:  
    virtual void callBack() = 0; // virtuális cb. függvény  
};  
  
class Gomb { // felhasználói felület objektuma  
    GombCallback &cb;           // objektum referencia  
public:  
    Gomb (GombCallback &t) :cb(t) {} // referencia inic.  
    void Nyom() { cb.callBack(); } // megnyomták  
    ....  
};
```

Kapcsoló megvalósítása/2

```
class Kapcsoló :public Drot, public GombCallback {  
    int be; // állapot  
public:  
    void ki();  
    void be();  
    ....  
    void callBack() { if (be) ki(); else be(); } // callback  
};
```

Az osztály kompatibilis a GombCallback osztállyal, amin keresztül a Gomb osztály eléri a callBack függvényt.

```
Kapcsoló k1;  
Gomb g1(k1);
```

```
class Gomb {  
    GombCallback &cb;  
public:  
    Gomb (GombCallback &t) :cb(t) {}  
    void Nyom() { cb.callBack(); }  
};
```

https://git.ik.bme.hu/Prog2/eloadas_peldak/ea_09 → nyomogomb

Töbsz. öröklés + fv. overload

```
struct A {  
    void f() {}  
    void f(int) {}  
};  
  
struct B {  
    void f(double) {}  
};
```

```
struct AB : public A, public B {  
    using A::f;  
    using B::f;  
    void f() {  
        f(1);  
        f(1.2);  
    }  
};  
...  
AB ab;  
{  
    ab.f();  
    ab.f(5);  
    ab.f(6.3);  
}
```

Melyik f?

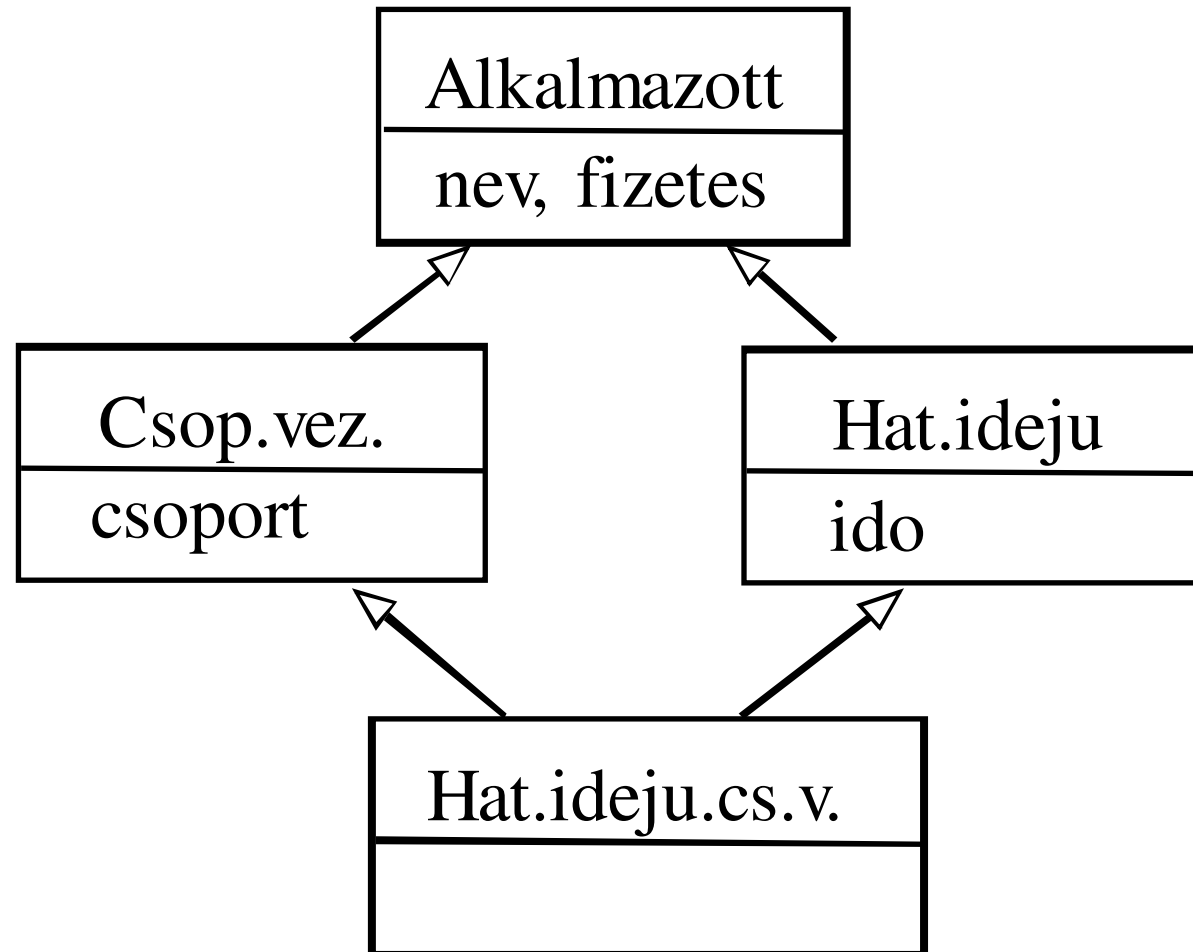
Feltételezés: A többszörös öröklésnél merőben eltérőek az alap-osztályok, az azonos nevű függvények más-más funkciót látnak el.

https://git.ik.bme.hu/Prog2/eloadas_peldak/ea_09 → polimorf

Többszörös öröklés problémái

- Többszörös öröklés különös figyelmet igényel, ha előfordulhat, hogy egy alaposztály különböző leszármazottjai "összetalálkoznak".
- Ekkor ún. rombusz v. "diamond" struktúra alakul ki.
- Példa: irodai hierarchia

Irodai hierarchia

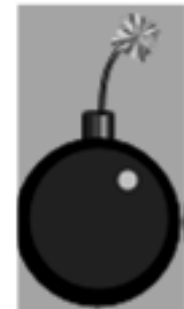
Irodai hierarchia /2

```
class Alkalmazott {  
protected:  
    String nev;           // név  
    double fizetes;      // fizetés  
public:  
    Alkalmazott(String n, double fiz);  
};  
class CsopVez :public Alkalmazott {  
    csop_t csoport;      // csoport azon.  
public:  
    CsopVez(String n, double f, csop_t cs)  
        :Alkalmazott(n, f), csoport(cs) { }  
};
```

Irodai hierarchia /3

```
class HatIdeju :public Alkalmazott {  
    time_t ido; // szerződése lejár ekkor  
public:  
    HatIdeju(String n, double f, time_t t)  
        :Alkalmazott(n, f), ido(t) { }  
};
```

```
class HatIdCsV :public CsopVez,  
    public HatIdeju {  
public:  
    HatIdCsV(String n, double f, csop_t cs, time_t t)  
        :CsopVez(n, f, cs), HatIdeju(n, f, t) { }  
};
```


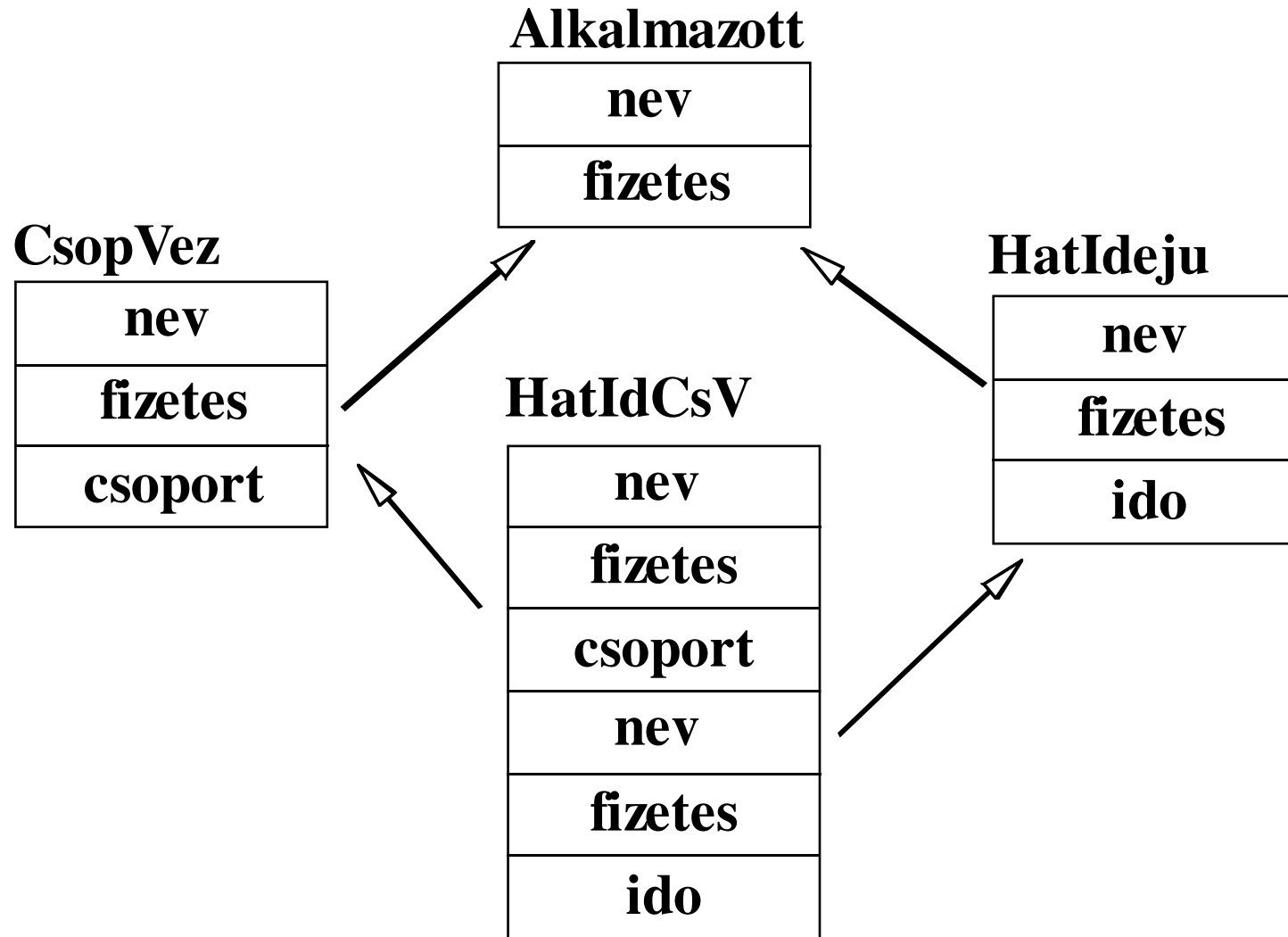
Két neve és két fizetése van ?

Elérhetők ezek a mezők?

```
class HatIdCsV :public CsopVez,  
                public HatIdeju {  
public:  
    HatIdCsV(String n, double f, csop_t cs, time_t t)  
                :CsopVez(n, f, cs), HatIdeju(n, f, t) { }  
    void Kiir() {  
        cout << CsopVez :: nev << endl;  
        cout << HatIdeju :: nev << endl;  
    }  
};
```

A scope operátorral kiválasztható,
tehát önmagában ez még nem
lenne baj, de baj lehet belőle.

Memóriakép

Miből fakad a probléma ?

- Többszörös elérés az öröklési gráfon.

Miért nem vonja össze a fordító ?

- A nevek ütközése az öröklés megismert szabályai alapján még nem jelent bajt.
- Lehet hogy szándékos az ütközés.
- Automatikus összevonás esetén a kompatibilitás veszélybe kerülhet.

Megoldás: Virtuális alaposztály

```
class CsopVez :virtual public Alkalmazott {
```

```
...
```

```
public:
```

Csak az öröklési lánc legvégén hívódik meg az alaposztály konstruktora.

```
    CsopVez(String n, double f, csop_t cs)
```

```
        :Alkalmazott(n, f), // csak lánc végén  
        csoport(cs) { }
```

```
};
```

```
class HatIdeju :virtual public Alkalmazott{ .... };
```

```
class HatIdCsV :public CsopVez, public HatIdeju {
```

```
public:
```

```
    HatIdCsV(String n, double f, csop_t cs, time_t t)
```

```
        :Alkalmazott (n, f), // csak ha a lánc vége
```

```
        CsopVez(NULL, 0, cs), // tudjuk, hogy az ősr. konstr.
```

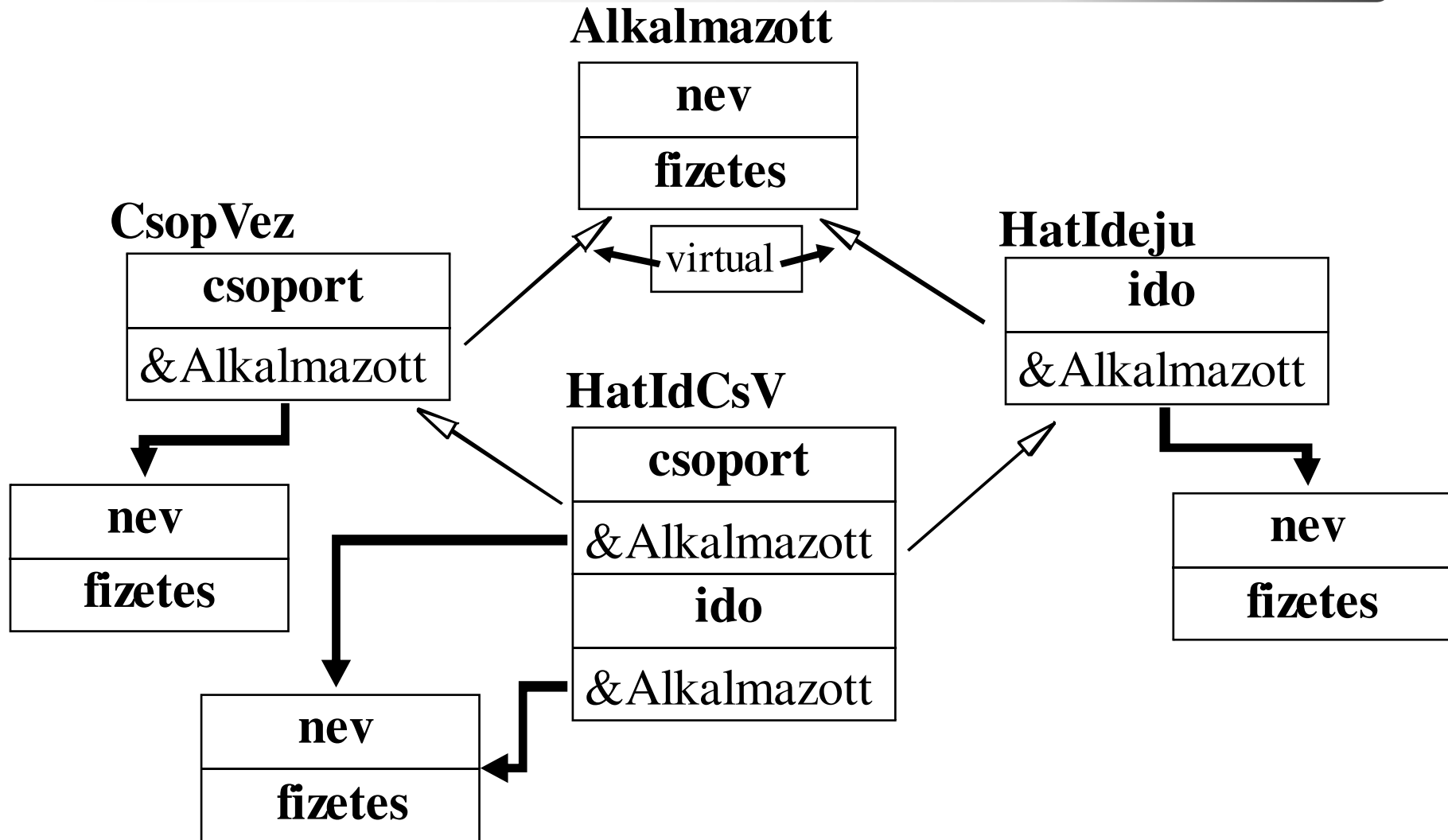
```
        HatIdeju(NULL, 0, t) { } // nem itt hívódik, ezért null
```

https://git.ik.bme.hu/Prog2/eloadas_peldak/ea_09 → iroda

Virtuális alaposztály

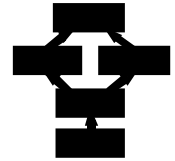
1. Alaposztály adattagjai nem épülnek be a származtatott osztály adattagjaiba. A virtuális függvényekhez hasonlóan indirekt elérésűek lesznek.
2. Az alaposztály konstruktorát nem az első származtatott osztály konstruktora fogja hívni, hanem az öröklési lánc legvégén szereplő osztály konstruktora.

Memóriakép virt. alaposztállyal

Irodai példa virt. alaposztállyal

```
class Alkalmazott { ... };  
class HatIdeju :virtual public Alkalmazott{ ... };  
class CsopVez :virtual public Alkalmazott { ... };  
class HatIdCsV :public CsopVez, public HatIdeju { ... };  
class HatIdCsVH :public HatIdCsV { ... };
```


Melyik konstruktor hívja az Alkalmazott konstruktorát ?

```
Alkalmazott melos("Lusta Dick", 100); // Alkalmazott
```

```
HatIdeju grabo("Grabovszki", 300); // HatIdeju
```

```
CsopVez fonok("Mr. Gatto ", 5000); // CsopVez
```

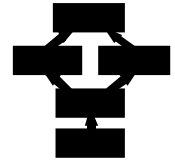
```
HatIdCsV gore("Mr. Tejfel", 3000); // HatIdCsV
```

```
HatIdCsVH ("Safranek", 500); // HatIdCsVH
```

Aki a lánc végen van.

És, ha nem lenne virtuális ?

```
class Alkalmazott { ... };  
class HatIdeju :public Alkalmazott{ ... };  
class CsopVez :public Alkalmazott { ... };  
class HatIdCsV :public CsopVez, public HatIdeju { ... };  
class HatIdCsVH :public HatIdCsV { ... };
```


Melyik konstruktor hívja az Alkalmazott konstruktorát ?

```
Alkalmazott melos("Lusta Dick", 100); // Alkalmazott  
HatIdeju grabo("Grabovszki", 300); // HatIdeju  
CsopVez fonok("Mr. Gatto ", 5000); // CsopVez  
HatIdCsV gore("Mr. Tejfel", 3000); // CsopVez, HatIdeju  
HatIdCsVH ("Safranek", 500); // CsopVez, HatIdeju
```

Aki az első a láncban.

Konstruktor feladatai

- Öröklési lánc végén hívja a virtuális alapsztályok konstruktorait.
- Hívja a közvetlen, nem virtuális alapsztályok konstruktorait.
- Létrehozza a saját részt:
 - beállítja a virtuális alapsztály mutatóit
 - beállítja a virtuális függvények mutatóit
 - hívja a tartalmazott objektumok konstruktorait
 - végrehajtja a programozott törzset

Lehet-e konstruktorban virt. fv?

- Lehet, de nem az történik, amit várunk. Az alaposztály konstruktora a származtatott o. konstruktora előtt fut le, így a virtuális függvénytípusok beállítása nem történik meg.

B konstr. még nem futott.

```
struct A {  
    A() { f(); }  
    virtual void f() { cout << "A::f"; }  
};
```

```
struct B :public A {  
    B() { }  
    void f() { cout << "B::f"; }  
};
```

Kiírás: A::f

Destruktor feladatai

- Megszünteti a saját részt:
 - végrehajtja a programozott törzset
 - tartalmazott objektumok destruktoraik hívása
 - virtuális függvénymutatók visszaállítása
 - virtuális alapsztály mutatóinak visszaállítása
- Hívja a közvetlen, nem virtuális alapsztályok destruktoraik.
- Öröklési lánc végén hívja a virtuális alapsztályok destruktoraik.

https://git.ik.bme.hu/Prog2/eloadas_peldak/ea_09 → ctor_dtor

Lehet-e destruktorbán virt. fv?

- Lehet, de nem az történik, amit várunk. Az alaposztály destruktora a származtatott o. destruktora után fut le, így a virtuális függvénypointerek már visszaálltak.

B destr. már lefutott.

```
struct A {  
    ~A() { f(); }  
    virtual void f() { cout << "A::f"; }  
};
```

```
struct B :public A {  
    ~B() { }  
    void f() { cout << "B::f"; }  
};
```

Kiírás: A::f

Lehet-e konst/destr virtuális?

- Konstruktor **NEM lehet** virtuális!
- Virtuális **destruktor** használata viszont nagyon fontos, ha fentről szüntetünk meg.

```
struct A {  
    virtual ~A() {};  
};
```

```
A *pa = new B;  
delete pa;
```

```
class B :public A {  
    char *p;  
    C c;  
public:  
    B() { p=new char[10]; }  
    ~B() { delete[] p; }  
};
```

Ha nem virtuális, akkor fut le ~B(), így nem szabadul fel a c adattag, és a dinamikus terület sem!

https://git.ik.bme.hu/Prog2/eloadas_peldak/ea_09 → virtdestruktor

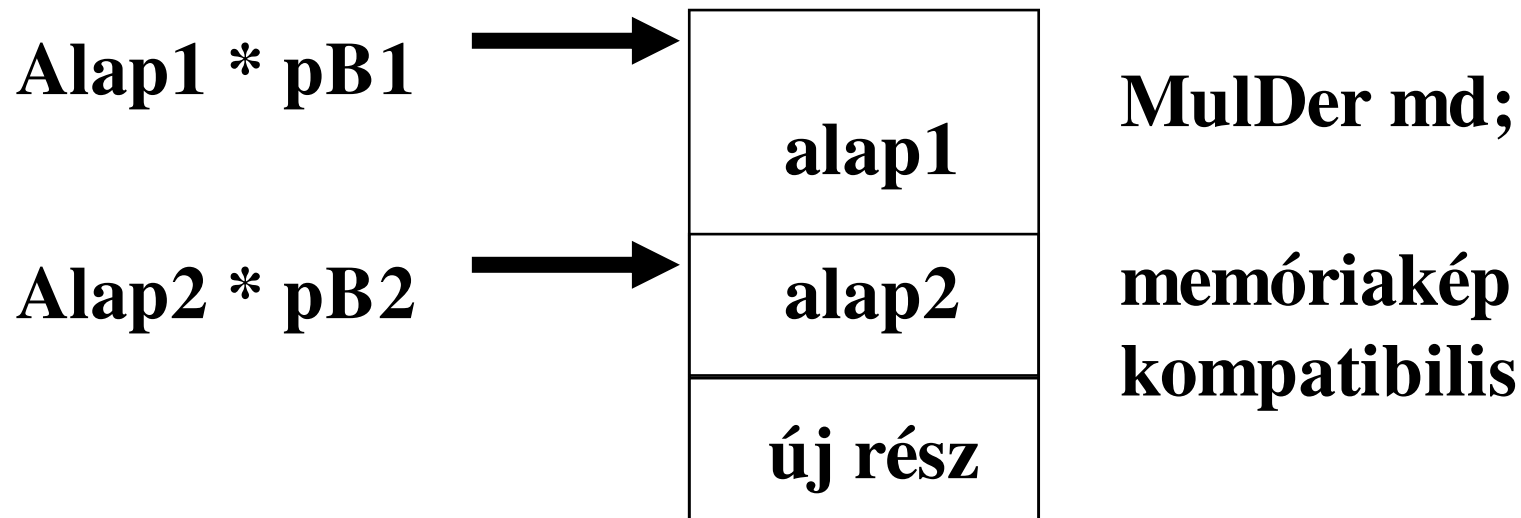
Elkerülhető a többsz. öröklés?

- Egyes OO nyelvekben nincs többszörös öröklés, de van helyette interfész, amivel pótolható a hiánya. C++ -ban ilyen nincs, ezért teljesen nem kerülhető el.
- Biztosan nem kerülhető el, ha
 - mindkét osztály "arcát" mutatni kell (pl. ny.gomb)
 - mindkét osztályt valamiért alaposztállyá kell konvertálni (upcast)

Mutatókonverzió újra

- Származtatott osztály a kompatibilitás révén könnyen konvertálható alaposztályra.
- Ez hívjuk "upcast"-nak.
- Leggyakrabban pointereket konvertálunk (heterogén gyűjtemény).
- Néha referenciát. (copy konstruktor hívása)
- Többszörös öröklésnél a konverzió nagy figyelmet igényel.

Mut. konv. többszörös öröklésnél


```
class Alap1 { ... };
```

```
class Alap2 { ... };
```

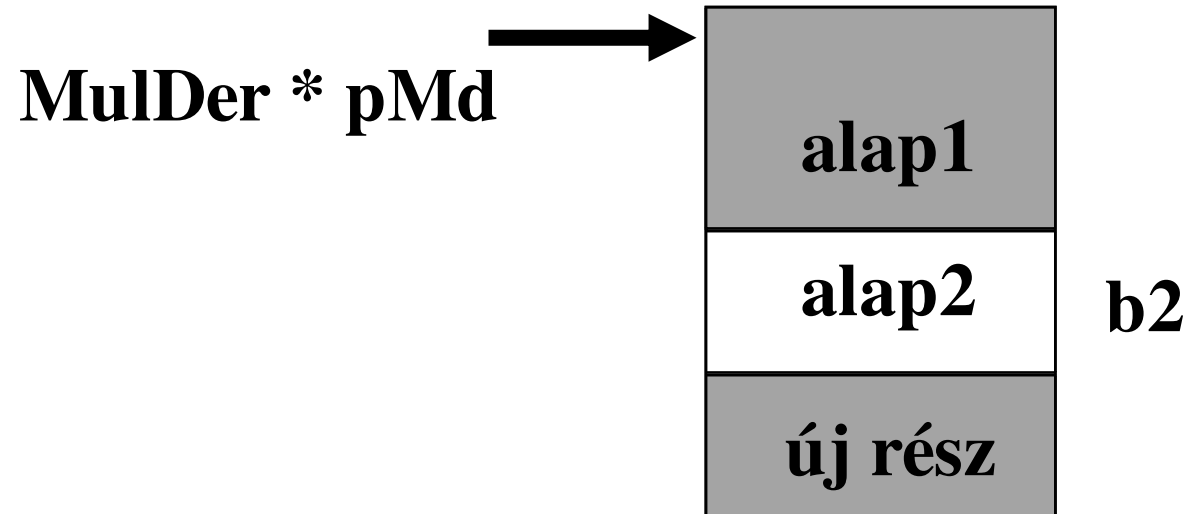
```
class MulDer: public Alap1, public Alap2 { ... };
```

```
MulDer md;
```

```
Alap1 * pB1 = &md;
```

```
Alap2 * pB2 = &md; // mutató értékmodosítás!
```

Konv. többsz. öröklésnél szárm.-ra

Alap2 b2;

```
MulDer *pmd = (MulDer *) &b2;
```

```
// mutató értékmódosítás!
```

```
// nem létező adatmezőket és üzeneteket el lehet érni
```

```
// veszély: explicit konverzió
```


Megbocsátható down cast

- Néha előfordul, hogy tudjuk, hogy egy adott mutató egy származtatott osztályból származik, de valamiért alappá konvertáltuk (pl. heterogén kollekció)
- Ekkor biztonságos a `dynamic_cast` használata, ami futási időben értékelődik ki.

Ha `MulDer*` típusú, akkor
OK, egyébként `NULL`

```
MulDer md;  
Alap *p = &md;  
MulDer *pa = dynamic_cast<MulDer*>(p);
```

cast átértékelése

C: (típus)

Explicit típuskonverziót végez. Használata körültekintést igényel. C programokban leginkább a malloc környékén fordul elő joggal. Eredménye nem lvalue.

C++:

Sokkal többször és sokkal több okból fordulhat elő joggal. A veszélyek csökkentésére több változata létezik: (dynamic_cast, static_cast, const_cast, reinterpret_cast, (típus), típus())

dynamic_cast

szintaxis: *dynamic_cast*<T>(v)

v – alaposztályra hivatkozik, vagy pointer

T – származtatott osztályra hivatkozik, vagy void pointer

```
struct A {  
    virtual ~A() {}  
};  
struct B :A {};  
struct C :A {};
```

polimorf

```
A* apB = new B;  
A* apC = new C;
```

NULL

```
B* bp1 = dynamic_cast<B*>(apB);  
B* bp2 = dynamic_cast<B*>(apC);
```

static_cast

szintaxis: *static_cast*<T>(v)

v – alaposztályra hivatkozik, vagy pointer

T – származtatott osztályra hivatkozik, vagy void pointer

```
struct A {  
};
```

```
struct B :A {};
```

```
struct C :A {};
```

```
A* apB = new B;
```

```
A* apC = new C;
```

```
B* bp1 = static_cast<B*>(apB);
```

```
B* bp2 = static_cast<B*>(apC);
```

Fordítási időben történik, nincs futás idejű ellenőrzés!

Jelzi, ami fordítási időben tilos. (pl. `int* -> B*`)

const_cast

szintaxis: *const_cast*<T>(v)

Csak a *const* vagy a *volatile* minősítő eltávolítására vagy előírására használható.

```
const int a = 10;
const int* b = &a;
int* c = const_cast<int*>(b);
*c = 30; //nincs ford.hiba. !!Nem definit!!

int a1 = 40;
const int* b1 = &a1;
int* c1 = const_cast<int*>(b1);
*c1 = 50; // minden OK, mert a1 nem konst.
```

reinterpret_cast

szintaxis: *reinterpret_cast*<*T*>(v)

Ellenőrzés és változtatás nélkül átalakítja v-t a megadott típusúvá. Igen veszélyes, de legalább könnyen felismerhető a forrásban.

A *const* ill. *volatile* minősítés nem módosítható vele.

```
struct B {};  
B* p = new B;  
long l = reinterpret_cast<long>(p);
```

(típus), típus()

A C stílusú cast mellett használható még az úgynevezett funkció stílusú cast is.

Lehetőleg az úgynevezett nevesített (**dynamic_cast**, **static_cast**, **const_cast**, **reinterpret_cast**) változatokat kell használni. Használatukkal a konverziókból adódó problémák sokkal könnyebben felfedezhetők.

```
int i, j; double d;  
d = (double)i/j;  
d = double(i)/j; // funkció stílusú cast
```

https://git.ik.bme.hu/Prog2/eloadas_peldak/ea_09 → polimorf

Explicit konstruktor (ism.)

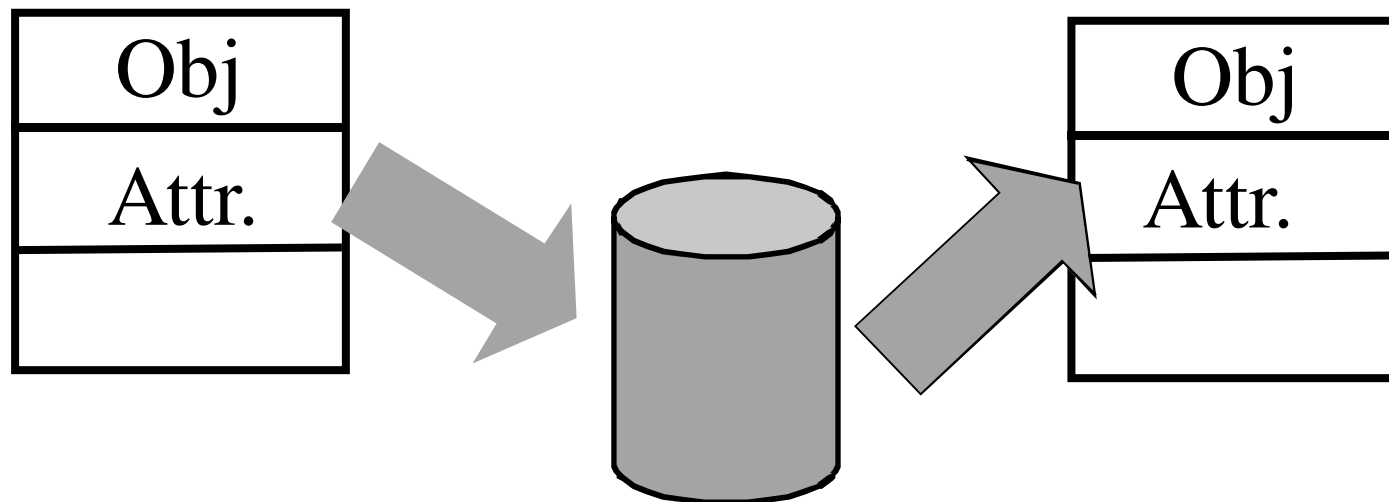
- Az egyparaméterű konstruktorok egyben automatikus konverziót is jelentenek:
pl: `String a = "hello";` → `String a = String("hello");`
- Ez kényelmes, de zavaró is lehet:
 - tfh: van `String(int)` – konstruktor, ami megadja a string hosszát, de nincs `String(char)` konstruktor;
 - ekkor: `String b = 'x';` → `String b =String(int('x'));`
nem biztos, hogy kívánatos.
- Az aut. konverzió az **explicit** kulcsszóval kapcsolható ki. (pl: `explicit String(int i);`)

Explicit konstruktor példa:

```
class Komplex {
    double re, im;
public:
    Komplex(double re = 0, double im = 0)
        :re(re), im(im){ }
};
void valamifv(class Komplex);

int main() {
    Komplex k1 = 12; // OK.
    ...
    valamifv(12); // Lehet, h. nem ezt akarta
```

Perzisztencia

- A perzisztens objektumok állapota **elmenthető** és **visszatölthető** egy későbbi időben, esetleg másik gépen létrehozott objektumba.
- A visszatöltött objektum "folytatja" a működést.

Perzisztencia/2

- Az objektum a saját állapotát képes kiírni egy adatfolyamba → szerializáció
- Az objektum a saját állapotát képes beolvasni egy adatfolyamból → deszerializáció
- Szempont lehet a hordozható külső formátum is. Ez különösen fontos elosztott rendszereknél.
- A perzisztenciát gyakran többszörös örökléssel vagy interfésszel oldják meg.

Perzisztencia örökléssel I./1

```
class Serialize {  
    int size;           // kírando adat mérete  
public:  
    Serialize(int s) :size(s) {} // méret beállítása  
    void write(ostream& os) const {  
        os.write((char *)this, size); // kiírás  
    }  
    void read(istream& is) const {  
        is.read((char *)this, size); // beolvasás  
    }  
};
```

Perzisztencia örökléssel I./2

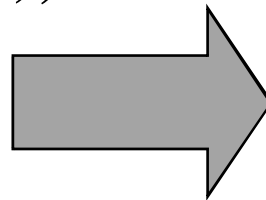
```
class Complex {  
    double re, im; ....  
}
```

Képes kiírni ill. visszatölteni

```
class PComplex : public Serialize, public Complex {  
public:  
    PComplex(double re, double im) : Complex(re, im),  
        Serialize(sizeof(PComplex)) {}  
};
```

Származtatott mérete

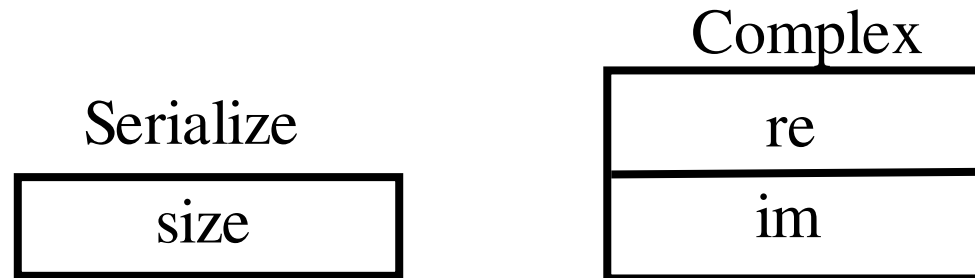
```
int main() {  
    ofstream f1("f1.dat");  
    PComplex k1(1, 8);  
    k1.write(f1);  
    return 0;  
}
```



```
int main() {  
    ifstream f1("f1.dat");  
    PComplex k1;  
    k1.read(f1);  
    return 0;  
}
```

A sorrendre érzékeny!

```
class PComplex : public Serialize, public Complex { ... }
```


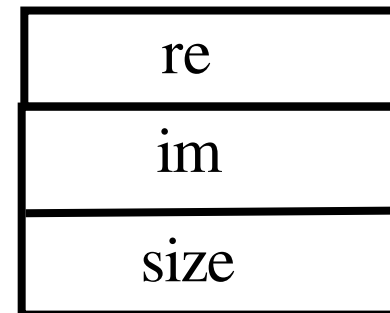
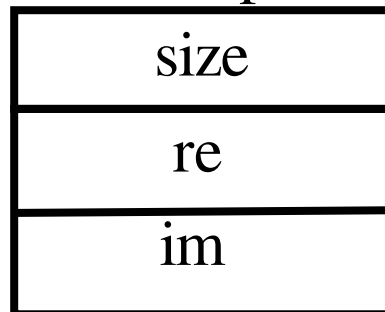
```
write((char*)this, size)
```

PComplex:: this

Serialize:: this

Complex:: this

PComplex


```
class PComplex : public Complex, public Serialize { ... }
```

Problémák

- Pointerek visszatöltésének nincs értelme.
- Veszélyes a kód: A öröklés sorrendjére érzékeny. A Serialize osztálynak kell elsőnek szerepelni.
- Mi van a virtuális függvények mutatóival?
- Külső reprezentáció nem hordozható.
- Ötletnek nem rossz, de a gyakorlatban használhatatlan!

Van megoldás?

- C++-ban nehéz automatizálni a szerializációt. Néhány könyvtár ad támogatást (pl. boost, MFC, sl1n)
- Fapados, de működő megoldás:
 - magára az objektumra kell bízni az adatfolyammá történő alakítást ill. visszaalakítást.
- Kellő körültekintéssel el kell készíteni a megfelelő virtuális függvényeket.

Használható megoldás

```
class Serializable {
public:
    virtual void write(ostream& os) const = 0; // kiíró
    virtual void read(istream& is) = 0;      // beolvasó
    virtual ~Serializable() {} // ne legyen probléma az upcast
};
class String {
protected:
    char *p;
    int len;
public:
    String(char *s = "" ) {
        len = strlen(s);
        p = new char[len+1]; strncpy(p, s, len+1);
    }
    ....
};
```

Szebb lenne protected nélkül.
Hogyan? Pl: getter/setter, vagy
inserter/exractor (ld. laboron)

Használható megoldás /2

```
class PString : public Serializable, public String {
public:
    void write(ostream& os) const;
    void read(istream& is);
    ... // Milyen tagfüggvény kell még, ha azt akarjuk, hogy
        // PString String helyett használható legyen ?
};
```

- String összes létrehozási lehetősége → **Kell minden konstruktor**
- Kell másoló? Kell op=?
 - Van dinamikus adattagja a PStringnek? Nincs. → **Így nem kell.**
- Mi van, ha valamilyen String művelet eredményét PString-re kellene konvertálni?
 - Kell String → PString konverzió → **Konstruktorok megoldják**
- Mi van, ha valamilyen PString művelet eredményét String-re kellene konvertálni? → **Kompatibilitás megoldja**
- Destruktor? → **Jó az örökölt**

Használható megoldás /3

```
class PString : public Serializable, public String {
public:
    PString() : String() {};
    PString(char ch) :String(ch) {}
    PString(const char *p) :String(p) {}
    PString(const String& s) :String(s) {}
    void write(ostream& os) const;
    void read(istream& is);
};
```

// Már csak a write és a read hiányzik!

write és read megvalósítása

```
// Feltételezzük, hogy String::p és String::len protected tag,  
// de később belátjuk, hogy nem ez kell!
```

```
void PString::write(ostream& os) const {  
    os << len << ',';    // szeparátor  
    os.write(p, len);    // a szöveg kiírása  
}
```

```
void PString::read(istream& is) {  
    delete[] p;  
    (is >> len).ignore(1); // len és szeparátor beolvasás  
    p = new char [len+1]; // új terület kell  
    is.read(p, len);      // len db karaktert olvasunk  
    p[len] = 0;           // lezáró nulla  
}
```

write és read megvalósítása /2

```
void PString::write(ostream& os) const {  
    os << size() << ','; // méret + szeparátor  
    os.write(c_str(), size()); // a szöveg kiírása  
    os.write("\n", 1); // csak a könnyebb debug miatt  
}  
void PString::read(istream& is) {  
    size_t len;  
    (is >> len).ignore(1); // len és szeparátor beolvasása  
    char *p = new char [len+1]; // új terület  
    is.read(p, len).ignore(1); // len db karaktert olvasunk + a \n  
    p[len] = 0; // lezáró nulla  
    *this = String(p); // kihasználjuk, hogy az op= működik  
    delete [] p; // már nem kell  
}
```

Protected nélkül.

https://git.ik.bme.hu/Prog2/eloadas_peldak/ea_09 → pkomplex (a pstring házi feladat)

Kérdések, megjegyzések

- Fontos, hogy a `read()` metódus pontos tükörképe legyen a `write()`-nak.
- Fontos a megfelelő reprezentáció kiválasztása.
- Kézenfekvő mindent szöveggé alakítani. Ekkor numerikus kiírások után kell szeparátor, amit a beolvasáskor el kell dobni.
- Célszerű binárisan megnyitott adatfolyamot (stream) használni, így elkerülhetők a `\n` \rightarrow `\r\n` konverzióból adódó problémák a különböző rendszerek között.
- Pointerek és referenciák kezelése külön figyelmet igényel.
- Miért kell többszörös öröklés?
 - ha módosítható az osztály – megoldható többsz. nélkül
 - ha nincs kezünkben az osztály – csak ez a lehetőség